

Oikeusministeriö
Kirjaamo

Lausuntopyyntöne

Luonnos hallituksen esitykseksi Eduskunnalle laeiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain, riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain ja sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Osassa kärjäoikeuksia on 1.1.2011 lukien kokeiltu asiantuntija-avustajan käyttämistä huoltoriitojen tuomioistuinsovittelussa. Lausuttavana olevan luonnoksen mukaan ehdotetaan menetelyn vakinaistamista koko maahan. Luonnoksessa esitetään muutettavaksi lakeja lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, riita-asioiden sovittelusta ja sovittelun vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa sekä sosiaalihuoltolakia.

Luonnoksen mukaan tuomioistuinten tarvitsemien asiantuntija-avustajien järjestäminen tulisi kärjäoikeuden hallinnollisen kanslian sijaintikunnan velvollisuudeksi. Tavoitteena on turvata kaikille vanhemmille asuinpaikasta riippumatta mahdollisuus samantasoisin asiantuntijapalveluihin huoltoriitojen sovittelussa. Valtio maksaisi kunnille korvauksen asiantuntijapalveluiden järjestämisestä. Sovittelun osapuolille avustajan käyttäminen olisi maksutonta. Asiantuntija-avustajien pätevyysvaatimuksista säädettäisiin laissa. Sovittelun joutuisuuden varmistamiseksi huoltoriitojen sovittelussa sovitteluistunto tulisi pääsääntöisesti järjestää säädetyssä määräjassa.

Lausuntonaan Suomen Kuntaliitto esittää seuraavaa:

Suomen Kuntaliitto pitää luonnosta hallituksen esitykseksi oikeansuuntaisena ja hyvänä.

Hyvänä näemme, että luonnos perustuu oikeusministeriön asettaman työryhmän mietinnön pohjalta aloittamaan kokeiluun asiantuntija-avun käyttämisestä lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta ja elatusta koskevissa tuomioistuinsovitteluissa Helsingin, Espoon, Oulun ja Pohjois-Karjalan kärjäoikeuksissa. Kokeilu laajeni myöhemmin Pirkanmaan, Keski-Suomen, Etelä-Karjalan, Kanta-Hämeen, Pohjanmaan, Lapin ja Kemi-Tornion kärjäoikeuksiin. Kokeilun toteuttamista, seurantaa, kehittämistä ja johtopäätösten tekoa varten asetettiin ohjausryhmä, ja kokeilusta laadittiin loppuraportti.

Kokeilun tavoitteena oli sovittelun avulla lieventää vanhempien välistä riitaisuutta ja auttaa heitä löytämään lapsen edun mukainen ratkaisu erimielisyyksiinsä. Tätä varten kuhunkin kärjäoikeuteen valittiin 3-6 asiantuntija-avustajaa, joista suurin osa oli perheneuvoloista. Asiantuntija-avustajan osallistumisella sovitteluun pyrittiin lisäämään käsittelyn laatua sekä varmistamaan, että sovittelussa käsitellään lapsen edun kannalta keskeisiä asioita ja että ratkaisut ovat lapsen edun mukaisia. Loppuraportin mukaan kokeilu on tuonut myönteisiä tuloksia, ja näin ollen asiantuntija-avun käyttäminen on järkevää muuttaa pysyväksi toiminnaksi.

Näemme niin ikään hyvänä sen, että järjestämisvastuussa olevan kunnan ei itse tarvitse tuottaa palveluita, vaan se voisi järjestää palvelut tarkoituksenmukaisella tavalla. Hyvänä näemme myös sen, että luonnokseen sisältyvään esitykseen *Laki lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta* 17 d §:ssä sekä esityksessä valtioneuvoston esityksen

si kunnalle maksettavasta korvauksesta asiantuntijapalveluiden järjestämisestä huoltoriitojen tuomioistuinsovitteluun on erikseen määritelty asiantuntijapalveluiden korvaamisesta kunnalle.

Suomen Kuntaliitto ei pidä hyvänä luonnokseen sisältyvän esityksen Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta 17 c § :n asiantuntija-avustajan pätevyysvaatimuksia.

Luonnoksessa asiantuntija-avun pätevyysvaatimuksista säädetään Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta seuraavasti:

17 c § Asiantuntija-avustajan pätevyysvaatimukset

Asiantuntija-avulla tulee olla Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) myöntämä oikeus terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä annetun lain (559/1994) nojalla harjoittaa laillistettuna ammattihenkilönä psykologin tai lastenpsykiatrin ammattia tai sosiaalihuollon ammattihenkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 3 §:n tai 14 §:n mukainen sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Lisäksi asiantuntija-avustajalla tulee olla tehtävän hoitamisen edellyttämä täydennys- ja lisäkoulutus, kokemusta työskentelystä eroperheiden kanssa sekä riittävä suomen tai ruotsin kielen taito

Suomen Kuntaliitto esittää 17 c §:n muuttamista seuraavaan muotoon:

17 c § Asiantuntija-avustajan pätevyysvaatimukset

Asiantuntija-avustajalla tulee olla Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) myöntämä oikeus terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) nojalla harjoittaa laillistettuna ammattihenkilönä psykologin tai lastenpsykiatrin ammattia tai sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 3 §:n tai 14 §:n mukainen sosiaalityöntekijän kelpoisuus tai muu soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja tehtävään soveltuva työkokemus

Suomen Kuntaliitto perustelee esitystään seuraavasti:

- 1) Asiantuntija-avustajan pätevyyden arvioinnin tulee olla kunnan sosiaalitoimen tehtävä. Pätevyysvaatimusten tulee olla riittävän väljät, että tarvittaessa esim. kasvatus- tai käyttäytymisteollinen ylempi korkeakoulututkinto sekä kokemus perheneuvojana toimimisesta tuottavat kelpoisuuden asiantuntija-avustajan tehtävään.

Lasten ja perheiden tilanteisiin liittyvää sovittelutoimintaa on tähän asti toteutettu perheasioiden sovittelussa sekä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanon sovittelussa.

Perheasioiden sovittelua koskevat säännökset sisältyvät avioliittolakiin. Laissa on säädetty että lupa perheasioiden sovittelutoimintaan voidaan myöntää hakemuksesta yhteisölle, yhtymälle tai säätiölle, jonka harkitaan antavan perheasioiden sovittelua ammattitaitoisesti. Lupa voidaan myöntää hakemuksesta myös henkilölle, joka on perehtynyt lastensuojelu- tai perheneuvontatyöhön taikka perheoikeuteen ja jolla on aikaisemman kokemuksen sekä henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella riittävät edellytykset toimia sovittelijana.

Lupa on usein annettu perheasiain neuvottelukeskuksille. Perheneuvojan ammatillinen peruskoulutus voi olla teologin, psykologin tai muu perheneuvontatyöhön soveltuva koulutus. Perheneuvojan virkaan valittu työntekijä sitoutuu perheneuvojan erikoistumiskoulutukseen, joka suoritetaan työn ohella. Koulutuksen järjestää Kirkkohallituksen perheasiain toimisto.

Laissa Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta 16.8.1996/619 määritellään sovittelijan kelpoisuudesta seuraavasti:

9 § Sovittelijan nimeäminen

Sosiaalihuollon viranomaisen tulee nimetä riittävä määrä henkilöitä hoitamaan tämän lain 6–8 §:ssä tarkoitettuja sovittelutehtäviä kunnassa. Sovittelijaksi voidaan nimetä ainoastaan lasten ja perheiden kanssa tehtävään psykologiseen, psykiatriseen tai sosiaalityöhön taikka lastensuojeluun perehtynyt henkilö. Nimeämisestä ja sen peruuttamisesta on viipymättä ilmoitettava käräjäoikeudelle.

- 2) Täydennys- ja lisäkoulutusvaatimus sekä kokemus eroperheiden kanssa työskentelystä tulee poistaa pykälästä pätevyyttä liian rajaavina. Sosiaalihuollon henkilöstöä koskevasta täydennyskoulutusvelvoitteesta säädetään sosiaalihuoltolain 53 §:ssä:

Sosiaalihuoltolaki 53 §

Kunnan tulee huolehtia siitä, että sosiaalihuollon henkilöstö peruskoulutuksen pituudesta, työn vaativuudesta ja toimenkuvasta riippuen osallistuu riittävästi sille järjestettyyn täydennyskoulutukseen. Sosiaali- ja terveysministeriö voi antaa asetuksella tarvittaessa tarkemmat säännökset täydennyskoulutuksen sisällöstä, laadusta, määrästä, järjestämisestä, seurannasta ja arvioinnista.

Aikuiskoulutusjärjestelmässä täydennyskoulutus sisältyy ammatilliseen lisäkoulutukseen. Se on ammatillisen peruskoulutuksen saaneille tai muulla tavoin ammattitaidon hankkineille työntekijöille järjestettyä jatko-, täydennys- ja uudelleen koulutusta. Käytännössä täydennyskoulutusvelvoitteen toteuttaminen tarkoittaa, että kunta työnantajana tarjoaa henkilöstölle mahdollisuuden kehittää osaamistaan. Säännös koskee kaikkia kunnan sosiaalihuollon tehtävissä toimivia henkilöitä, mutta täydennyskoulutuksen riittävä määrä määritellään yksilöllisesti ottaen huomioon henkilön peruskoulutuksen pituus, työn vaativuus ja toimenkuva. Täydennyskoulutuksen tulee perustua henkilöstön koulutustarpeiden määrittämiseen. Täydennyskoulutuksen järjestämis- ja toteuttamistapa on kuntien harkinnassa, ja täydennyskoulutuksen kustannusvastuu kuuluu kunnille.

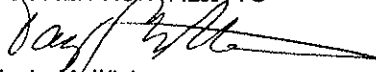
- 3) Asiantuntija-avustajan kielitaidosta ei tule säätää 17 c §:ssä. Kielitaitovaatimus määritellään erillisellä lailla, Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 424/2003.
- 4) Kuntatyönantajien ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyönä vuonna 2012 tekemässä selvityksessä selvitettiin myös psykologien ja sosiaalityöntekijöiden työvoimatilannetta ja henkilöstövajausa. Selvityksen mukaan kunnissa ja kuntayhtymissä oli noin 100 psykologin vajaus. Rekrytointiongelmia johtuu pääasiassa hakijoiden puutteesta. Työvoimavaje vaihteli eri puolilla Suomea maakunnittain tarkasteltuna 0-29 prosenttia. Tämä tarkoittaa, että psykologeja ei ole riittävästi työmarkkinoilla edes kuntien nykyisiin tarpeisiin Selvityksen mukaan kunnissa ja kuntayhtymissä psykologien vakansseista oli hoitamatta keskimäärin 6 %.

Kunnissa on Kuntatyönantajien tammikuussa 2013 julkaiseman selvityksen mukaan 8 prosentin työvoimavaje sosiaalityöntekijöissä yhteensä ja erityisesti lastensuojelun sosiaalityössä on 11 prosentin työvoimavaje. Työvoimavaje vaihtelee maakunnittain. Esimerkiksi Uudellamaalla työvoimavaje oli 16 prosenttia (puuttui 92 sosiaalityöntekijää). Sosiaalityöntekijöiden ja erityissosiaalityöntekijöiden vakansseista oli kokonaan hoitamatta 6,5 % ja täytetyissä vakansseissa sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivista henkilöistä 13 % ei täyttänyt kelpoisuusvaatimusta.

Työ- ja elinkeinoministeriö on selvityksessään *Mistä tekijät sosiaali- ja terveysalalle - työvoimatarpeen ja -tarjonnan kehitys vuoteen 2025 (2012)* todennut, että *"sosiaali- ja terveysalalla oli vuonna 2011 lähes 400 000 työllistä, 16 prosenttia kaikista työllisistä. Alalla on keskimääräistä vanhempi työvoiman rakenne, yli 50-vuotiaita on 37 prosenttia, mikä merkitsee lähitulevaisuudessa keskimääräistä suurempaa poistumaa eläkkeelle jäämisen johdosta. Yhtä aikaa kasvaa myös palvelujen tarvitsijoiden määrä erityisesti iäkkäimpien vanhusikäluokkien kasvaessa. Työvoiman tarvelaskelmat perustuvat Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen esittämään tavoitekenaarioon, mikä olettaa että palveluntarve myöhentyy noin viidellä vuodella, työn tuottavuus kasvaa prosentin vuodessa ja koulutuksen läpäisy ja työllistymiskertoimet nousevat. Vaikka kaikki nämä ehdot toteutuisivat, tulee sosiaali- ja terveysalalla olemaan vuoteen 2025 mennessä ainakin 20 000 työntekijän vaje. Näiden ehtojen yhtäaikainen toteutuminen ei ole realistista, joten työvoimavaje tulee olemaan suurempi"*

Tällä hetkellä valmisteilla on useita lainsäädäntöuudistuksia, jotka omalta osaltaan entisestään lisäävät sosiaalityöntekijöiden ja psykologien tarvetta. Näihin ammattiryhmiin kohdistuvia lisätarpeita sisältyy nyt lausuttavana olevan esityksen lisäksi mm. valmisteilla oleviin sosiaalihuoltolakiin, oppilashuoltolakiin sekä voimaan tulevaan vanhuspalvelulakiin.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tarja Myllärinen
johtaja, sosiaali ja terveys

Jaana Viemerö
erityisasiantuntija